



**Analysis of a novel by Robert Desnos from a
narratological perspective From the objective narrative
(system to the abstract narrative system)**

Malihe Khodadadi Ghelichi,¹ Mohammad Ziaar,²

Pantea Rahim Tabrizi^{*3}

Received: 31/05/2025

Accepted: 30/08/2025

* Corresponding Author's E-mail:
pantea.r.tabrizi@gmail.com

Abstract

This study adopts a narratological perspective to examine the structure and narrative techniques in *The Spilled Wine*, a novel by Robert Desnos, written within the framework of twentieth-century surrealist literature. The work is marked by its innovative approach to storytelling. The central objective of this research is to analyze the integration of temporal, spatial, and intertextual elements within a nonlinear, multilayered narrative that deliberately dissolves the boundaries between reality and imagination. The article aims to reveal the semantic and narrative architecture of the novel and to elucidate their function in shaping a surrealist reading experience. Drawing on

1. PhD Candidate in French Language and Literature, Department of French Language, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

<https://orcid.org/0009-0001-7114-9211>

2. Associate Professor of French Language and Literature, Department of French Language, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

<https://orcid.org/0009-0004-6403-4469>

3. Assistant Professor of French Language and Literature, Department of French Language, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

<https://orcid.org/0009-0002-5746-9144>



Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY - NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.



Gérard Genette's theories of time, focalization, and narrative voice, as well as Julia Kristeva's concept of intertextuality, the study explores how Desnos employs techniques such as narrative focalization shifts, anachrony, and intertextual references to construct a complex, subjective narrative universe. The findings indicate that *The Spilled Wine* is innovative not only in its content but also in its narrative form, effectively representing the inner experiences of its characters. This analysis contributes to a deeper understanding of the role of narrative in surrealist literature and highlights Desnos's significant role in its development.

Keywords: Narratology, Robert Desnos, Surrealism, Intertextuality, Narrative Time

1. Introduction and Statement of the Problem

Narrative in contemporary literary and theoretical discourse is no longer considered a mere tool for representing external reality. Rather, it is understood as a dynamic cognitive and semiotic structure that actively constructs meaning through the interaction of temporal, spatial, linguistic, and psychological dimensions. In modern narratology, especially in post-structuralist and surrealist contexts, narrative functions as a system that reorganizes perception rather than simply reflecting it.

Within this framework, surrealist literature plays a central role in destabilizing conventional narrative norms. By challenging linear temporality, coherent spatial representation, and causal logic, surrealist texts foreground the role of imagination and the unconscious in shaping narrative structures. Robert Desnos, as one of the prominent figures of Surrealism, produces narrative forms that disrupt objective representation and replace it with fluid, subjective, and dreamlike configurations.

This study examines Desnos's novel *Le Vin est tiré* (*The Spilled Wine*) in order to analyze the transition from an objective narrative system to an abstract narrative system. The main problem of the



research is to understand how narrative mechanisms contribute to the dissolution of reality-based representation and the emergence of a subjective, mind-centered narrative structure.

2. Theoretical Background

The theoretical framework of this research is grounded in Gérard Genette's narratology, particularly his concepts of narrative time, focalization, and narrative voice. Genette's distinction between story and discourse provides the analytical basis for examining temporal reorganization and narrative mediation.

In addition, A. J. Greimas's structural semiotics contributes to understanding deep narrative structures and actantial relations. The study also draws on Hamidreza Sho'iri's theory of narrative performativity, which emphasizes the dynamic production of meaning in literary discourse, and Jalal Namvar Motlagh's theory of imaginative temporality, which highlights the role of mental and psychological time in narrative formation. Julia Kristeva's concept of intertextuality is also employed to explain the multilayered textuality of Desnos's narrative universe.

These theoretical perspectives collectively allow narrative to be understood not as a fixed structure but as a process of meaning production shaped by linguistic, cognitive, and intertextual forces.

3. Research Questions and Objectives

The primary objective of this study is to investigate how Desnos constructs a narrative system that moves from objective representation toward abstraction and subjectivity.

The research addresses the following questions:

How is narrative time structured in *The Spilled Wine*, and how does temporal disruption affect meaning production?

What role do focalization and narrative voice play in destabilizing narrative objectivity?



How do spatial transformation and intertextual relations contribute to the formation of an abstract narrative system?

In what ways does the narrative blur the boundaries between reality, imagination, and illusion?

4. Methodology

This study adopts a qualitative textual analysis approach. The primary data consists of Robert Desnos's *Le Vin est tiré*, which is analyzed through close reading techniques.

The analysis focuses on narratological categories derived from Genette, including order, duration, frequency, focalization, and narrative voice. It also examines semiotic structures, symbolic patterns, and intertextual references. Special attention is given to disruptions in temporal continuity, instability of spatial representation, and shifts in narrative perspective.

The methodological framework integrates narratology and semiotics to reveal how narrative meaning is constructed through the interaction of structural and cognitive elements.

5. Analysis and Discussion

The findings indicate that Desnos's narrative systematically undermines the principles of objective representation. One of the most significant features is the fragmentation of narrative time. Chronological order is frequently disrupted through anachronies such as flashbacks and anticipations, resulting in a non-linear temporal structure. Time becomes subjective and associative rather than sequential.

Spatial representation is equally unstable. Physical locations merge with dreamlike and imaginary spaces, producing a hybrid environment in which reality and illusion coexist. Space thus functions not as a fixed setting but as a dynamic component of narrative meaning.

Focalization is constantly shifting between internal and external perspectives. This instability prevents the establishment of a unified



narrative viewpoint and encourages interpretive multiplicity. Narrative voice is similarly fragmented, contributing to a polyphonic structure in which meaning is distributed across different narrative levels.

Intertextuality plays a crucial role in expanding the semantic field of the narrative. References to surrealist discourse, psychoanalytic theory, and literary tradition create a multilayered textual network in which meaning is continuously deferred and reconstructed.

From a semiotic perspective, the narrative progressively weakens direct referentiality. Objects, characters, and events acquire symbolic and metaphorical dimensions that exceed literal interpretation. As a result, the narrative evolves into an abstract system in which meaning is generated through associations rather than representation.

Overall, Desnos's narrative strategy demonstrates that surrealist fiction does not simply abandon realism but reconstructs it at a deeper cognitive level, where perception, memory, and imagination interact continuously.

6. Conclusion

The study demonstrates that *The Spilled Wine* represents a clear transformation from an objective narrative system to an abstract narrative system. Through temporal fragmentation, spatial fluidity, unstable focalization, and intertextual complexity, Desnos constructs a narrative universe that challenges conventional realist representation.

This transformation reflects the fundamental principles of surrealist aesthetics, where imagination and the unconscious replace objective reality as the primary source of narrative meaning. The narrative does not simply depict reality but actively constructs it as a cognitive and perceptual experience.

The study contributes to narratological scholarship by showing how surrealist narrative strategies expand the boundaries of traditional storytelling. It also highlights the importance of integrating narratology and semiotics in analyzing experimental literary texts.



References

- Bal, M. (1997). *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative*. University of Toronto Press.
- Barthes, R. (1977). *Image-Music-Text*. Hill and Wang.
- Genette, G. (1980). *Narrative Discourse: An Essay in Method*. Cornell University Press.
- Greimas, A. J. (1983). *Structural Semantics*. University of Nebraska Press.
- Kristeva, J. (1980). *Desire in Language*. Columbia University Press.
- Sho'iri, H. (2016). *Semiotics of Meaning and Literature*. SAMT.
- Namvar Motlagh, J. (2019). *Literature and Imagination*. Aron Publications.
- Desnos, R. (1943). *Le Vin est tiré*. Gallimard.

تحلیل رمانی از روبر دسنوس از منظر روایت‌شناسی (از نظام روایی عینی تا نظام روایی انتزاعی)

ملیحه خدادادی قلیچی^۱، محمد زیار^۲، پانته آ رحیم تبریزی^{۳*}

(دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۰ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۸)

چکیده

این مقاله با رویکردی روایت‌شناختی به بررسی ساختار و تکنیک‌های روایی در رمان شراب ریخته اثر روبر دسنوس می‌پردازد؛ اثری که در بستر ادبیات سوررئالیستی قرن بیستم خلق شده و از ویژگی‌های نوآورانه‌ای در روایت بهره می‌برد. مسئله اصلی پژوهش، تحلیل نحوه تلفیق عناصر زمان، مکان، و بینامتنیت در قالب روایتی غیرخطی و چندلایه است که مرزهای واقعیت و خیال را درهم می‌شکند. هدف مقاله، آشکارسازی ساختارهای معنایی و روایی در این اثر و تبیین نقش آن‌ها در شکل‌دهی تجربه خوانش سوررئالیستی است. مقاله با تکیه بر نظریات ژرار

۱. دانشجوی مقطع دکتری زبان و ادبیات فرانسه، گروه زبان فرانسه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

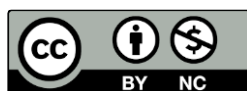
<https://orcid.org/0009-0001-7114-9211>

۲. دانشیار زبان و ادبیات فرانسه، گروه زبان فرانسه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
<https://orcid.org/0009-0004-6403-4469>

۳. استادیار زبان و ادبیات فرانسه، گروه زبان فرانسه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)

*pantea.r.tabrizi@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-5746-9144>



Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY - NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

ژنت در حوزه زمان، دیدگاه و صدا، و نیز مفاهیم بینامتنیت از نگاه ژولیا کریستوا، تلاش دارد تا نشان دهد دسنوس چگونه با استفاده از تکنیک‌هایی مانند جابه‌جایی کانون روایت، زمان‌پریشی، و ارجاعات ادبی و فلسفی، جهانی پیچیده و ذهنی خلق می‌کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که «شراب ریخته» نه تنها از نظر محتوایی، بلکه در سطح ساختار روایی نیز نوآور است و به‌گونه‌ای مؤثر، تجربه ذهنی شخصیت‌ها را بازنمایی می‌کند. این تحلیل می‌تواند به شناخت عمیق‌تری از جایگاه روایت در ادبیات سوررئالیستی و نقش دسنوس در توسعه آن بینجامد.

واژه‌های کلیدی: روایت‌شناسی، روبر دسنوس، سوررئالیسم، بینامتنیت، زمان روایی.

۱. مقدمه

در مطالعات نوین روایت‌شناسی، هم‌زمان با گسترش رویکردهای معناشناختی، روان‌تحلیلی و بینارشته‌ای، دیگر روایت صرفاً ابزاری برای بازنمایی واقعیت عینی تلقی نمی‌شود، بلکه به‌مثابه ساختاری پویا، ذهن‌محور و خلاقانه مطرح می‌شود که تجربه‌های درونی، ناخودآگاه و زیباشناختی را در بستری از عناصر زبانی و ساختاری بازآفرینی می‌کند. این تغییر پارادایم، به‌ویژه در روایت‌های پست‌مدرن و سوررئالیستی، به روایت این امکان را می‌دهد که نه تنها در مرزهای سنتی واقعیت باقی نماند، بلکه آن مرزها را گسسته، بازتعریف کرده و وارد عرصه‌ای از خیال و توهم شود.

در این میان، رمان *شراب ریخته* اثر روبر دسنوس، با بهره‌گیری از تکنیک‌های سوررئالیستی، زبان تصویرپرداز، و ساختار روایی چندلایه، نمونه‌ای شاخص از متنی است که روایت در آن دیگر بازنمایی نیست، بلکه کنشی است که میان ذهن راوی، فضاها و عناصر تخیلی برقرار می‌شود. این رمان، با فاصله‌گذاری از روایت‌های

واقع‌گرایانه، جهان داستانی خود را نه براساس نظم خطی زمان یا ثبات عینی مکان، بلکه بر مبنای پرسش‌های ذهنی، تداعی‌های آزاد، و درهم‌تنیدگی لحظات روایت بنا می‌کند. مسئله اصلی این پژوهش از همین موقعیت آغاز می‌شود: چگونه روایت در این رمان از بازنمایی عینی فاصله می‌گیرد و به قلمرو خیال، توهم و ساختارهای ذهنی نفوذ می‌کند؟ آیا این گسست صرفاً ناشی از سبک نوشتار است یا در درون ساختار روایی، نظامی کنشی فعال وجود دارد که روایت را از مرز واقعیت به سمت بازنمایی ذهنی سوق می‌دهد؟ درواقع، چگونه فروریختن مرزهای واقعیت در روایت رخ می‌دهد، و آیا این حرکت به‌سوی توهم، نوعی بازگشت به واقعیت درونی و شخصی را نیز ممکن می‌سازد؟

در راستای پاسخ‌گویی به این مسئله، پرسش‌های اصلی پژوهش به شرح زیر تدوین شده‌اند:

- روایت در *رمان شراب ریخته* چگونه از عینیت فاصله می‌گیرد و به قلمروی خیال و توهم ورود می‌کند؟
- رابطه میان واقعیت، خیال و سوررئالیسم در ساختار روایی این اثر چگونه شکل می‌گیرد؟
- چگونه در این روایت، مرزهای سنتی واقعیت فرو می‌ریزند و روایت به سمت بازتعریف ذهنی از جهان حرکت می‌کند؟

بر مبنای این پرسش‌ها، فرضیه تحقیق بر این بنیان استوار است که: «روایت در این اثر با برداشتن فاصله‌های فیزیکی، زمانی و روانی، و ایجاد چسبندگی میان فضای واقعی و سوررئال، موجب فروریختن مرزهای کلاسیک واقعیت می‌شود؛ به‌گونه‌ای که راوی از طریق پرسش‌های ذهنی، حذف نظم زمانی و درهم‌آمیختن مکان‌های واقعی و خیالی،

نوعی عینیت ذهنی جدید را خلق می‌کند که خواننده را به تجربه‌ای چندلایه و درونی از روایت می‌کشاند.

هدف پژوهش، بررسی این ساختار ذهنی و کنشی روایت است، ساختاری که روایت را از سطح بازنمایی وقایع بیرونی به سطحی از مشارکت ذهنی، تخیلی و معناشناسانه می‌برد. در این روایت، خواننده نه صرفاً مخاطب، بلکه کنش‌گر است که از خلال سطرها و فضاها، حقیقتی سیال و روانی را تجربه می‌کند.

ضرورت پژوهش حاضر در پیوندی است که میان نظریه‌های معناشناسی روایی (نظیر نظام کنشی گرماس و کنشی واقعیت شعیری) و ساختارهای روایی سوررئالیستی برقرار می‌سازد؛ پیوندی که می‌تواند زمینه‌ساز تحلیل‌های تازه‌تری در حوزه ادبیات ذهن‌محور، رمان‌های ساختارشکن، و روایت‌های چندلایه شود. در فضای ادبیات امروز ایران، که اغلب تمرکز آن بر روایت‌های کلاسیک و یا صرفاً سبک‌محور است، این نگاه معناشناختی به روایت سوررئالیستی می‌تواند راهی نو برای تحلیل روایت‌های نوگرای معاصر باشد.

پیکره مورد تحلیل در این مقاله، رمان *شراب ریخته* اثر روبر دسنوس، شاعر و نویسنده برجسته مکتب سوررئالیسم فرانسه است. دسنوس با آمیختن تجربه‌های شاعرانه، روان‌شناختی و زبانی، اثری خلق کرده که در آن مرزهای معمول روایت، از هم می‌گسلد. فضای مه‌آلود، زمان‌های شکسته، و موقعیت‌های غیرعینی، در کنار زبان تصویری و توهمی او، بستری فراهم می‌کنند که خواننده را وارد تجربه‌ای روایی می‌سازد که در آن معنا نه در نظم بیرونی، بلکه در کنش‌های ذهنی راوی شکل می‌گیرد. روش پژوهش حاضر، تحلیل روایت با تکیه بر الگوهای روایت‌شناسی ژرار ژنت، نظام کنشی معنا از دیدگاه گرماس و شعیری، و نظریه تخیل در روایت از منظر نامور

مطلق است. روایت از منظر این سه رویکرد، به‌مثابه ساختاری سیال، ذهنی و پویا تحلیل می‌شود که معنا را نه به‌مثابه بازتاب، بلکه به‌مثابه کنش تولید می‌کند.

۲. پیشینه تحقیق

مطالعات پیشین در حوزه روایت‌های سوررئالیستی نشان داده‌اند که این نوع روایت‌ها با فرار از ساختارهای خطی و بازنمایی واقعیت، به دنبال کشف لایه‌های ناخودآگاه و تجربه‌های ذهنی پیچیده هستند. روبر دسنوس، به‌عنوان یکی از چهره‌های شاخص این مکتب، با خلق آثار منحصربه‌فرد، نقشی مهم در توسعه روایت‌های چندلایه و پیچیده داشته است. جانائان کاتلر در پژوهش خود به تحلیل ساختار روایی غیرخطی در رمان *شراب ریخته پرداخت* و نشان داد که استفاده از جابه‌جایی‌های زمانی و مکانی غیرمنتظره، خواننده را به تجربه‌ای تازه از روایت می‌رساند که فراتر از زمان و مکان معمولی است (کاتلر، ۲۰۱۷، ص. ۶۲).

کارن لویس نیز با تمرکز بر مفهوم بینامتنیت در آثار دسنوس، نقش ارجاعات به متون سوررئالیستی و کلاسیک را در پیچیدگی روایت این رمان برجسته کرده است (لوئیس، ۲۰۱۹، ص ۴۵).

دانیل کارتر با بررسی نمادهای روان‌شناختی در *شراب ریخته* نشان داده است که چگونه استفاده از تصاویر ناخودآگاه و توهمات ذهنی به غنای معنایی اثر می‌افزاید (کارتر، ۲۰۲۰، ص ۷۷).

آلن فلیکس نیز در مقاله‌ای به تحلیل زمان غیرخطی و ساختار سیال روایت در آثار سوررئالیستی پرداخت و نقش آن را در ایجاد فضای سردرگمی و چندوجهی برجسته کرد (فلیکس، ۲۰۱۶، ص. ۱۱۰).

ژولیا کریستوا در مطالعه‌ای زبان سوررئالیستی دسنوس را بررسی کرده و تأکید دارد که ترکیب زبان معمولی با تصاویر غیرمعمول و ساختارهای بازنمایی ناخودآگاه، خواننده را به چالشی معنایی دعوت می‌کند که تنها با تحلیل دقیق روایت قابل درک است (کریستوا، ۲۰۱۸، ص. ۸۸).

اگرچه پژوهش‌های متعددی به بررسی ساختارهای روایی دسنوس پرداخته‌اند، اما تمرکز بر رابطه بین روایت و نظام عینیت، فاصله میان واقعیت و خیال، و کارکرد توهمی مکان در این آثار، نیازمند تحقیق دقیق‌تر و چارچوب نظری محکم‌تری است که این پژوهش قصد دارد آن را پر کند.

۳. چارچوب نظری

در این پژوهش، روایت به‌عنوان فرایندی چندوجهی مورد بررسی قرار گرفته است که حرکت آن از سطح عینی به سمت انتزاع، موضوع اصلی تحلیل است. نظام چندوجهی روایت بیان می‌کند که روایت شامل دو کارکرد اصلی است:

کارکردهای عینی و کارکردهای انتزاعی. این دو کارکرد به کمک مجموعه‌ای از عوامل زبانی، ساختاری و مفهومی شکل می‌گیرند و در تعامل با یکدیگر تجربه خوانش را می‌سازند. کارکرد عینی روایت عمدتاً از طریق تقابل‌ها شکل می‌گیرد. زبان‌شناس بزرگ فردینان دو سوسور معتقد است که معنای زبان بر پایه تقابل و تفاوت میان عناصر زبانی بنا شده است (دو سوسور، ۱۹۱۶، ص. ۲۵).

در روایت، این تقابل‌ها موجب می‌شوند که عناصر داستان به صورت روشن و قابل تشخیص باقی بمانند و خواننده بتواند ساختار و وقایع داستان را به صورت منسجم درک کند. به عبارت دیگر، نظام تقابل عامل اصلی ایجاد عینیت و شفافیت در روایت

است. اما زمانی که این تقابل‌ها خشتی می‌شوند، یعنی تفاوت‌ها کاهش یافته و شباهت‌ها^۱ و همسان‌سازی‌ها^۲ افزایش می‌یابد، عینیت روایت دچار تزلزل می‌شود. شباهت و همسان‌سازی به معنای افزایش تشابه میان عناصر روایت است که به تدریج تفاوت‌ها را از بین می‌برد و در نتیجه انتزاع و فضای ذهنی متن تقویت می‌شود. به بیان دیگر، خشتی شدن تقابل‌ها و افزایش شباهت‌ها به معنای افزایش انتزاع و کاهش عینیت است که باعث می‌شود روایت از مرزهای ملموس و عینی فراتر رفته و فضای ذهنی و تخیلی را پررنگ‌تر کند.

عوامل بسط‌دهنده عینیت شامل حفظ تقابل‌ها، نظم زمانی و مکانی منسجم، و حفظ تمایز واضح میان عناصر داستان هستند که به خواننده کمک می‌کنند روایت را به صورت عینی و قابل پیگیری درک کند. این عوامل به روایت ساختار و چارچوب می‌بخشند و موجب می‌شوند خواننده بتواند وقایع و شخصیت‌ها را به صورت ملموس و روشن دنبال کند.

در مقابل، عوامل بسط‌دهنده تخیل و انتزاع شامل پراکندگی و تکثیر مکان‌ها و زمان‌ها، گسست‌های زمانی، تکرار موضوعات، بازی‌های زبانی، استفاده از استعاره‌ها و فنون بلاغی، و افزایش شباهت‌ها و همسان‌سازی میان عناصر روایت است. این عوامل موجب می‌شوند که روایت از ساختار خطی و عینی فاصله گرفته و به سمت ساختاری چندوجهی، سیال و ذهنی حرکت کند که فضای تخیل را برای خواننده باز می‌کند (بارت، ۱۹۶۶، ص. ۴۲).

این حرکت از عینیت به انتزاع، تابع رابطه‌ای پیچیده میان صورت^۳ و مفهوم^۴ است که در نظریه‌های معناشناسی روایت به آن پرداخته شده است. صورت نمایانگر ویژگی‌های زبانی و ساختاری روایت است، در حالی که مفهوم بیانگر محتوای معنایی و

ذهنی آن است. این رابطه از طریق مؤلفه‌هایی مانند نظم موزیکال^۵ یا ریتم، قاعده‌های مکانی و زمان‌سازی، و فنون بلاغی شکل می‌گیرد که بر تجربه خواننده تأثیر مستقیم دارند. مثلاً، استفاده از ریتم‌های موزون یا ناهمگون، جابه‌جایی‌های مکرر مکان و زمان، و بازی‌های زبانی، همه باعث می‌شوند که روایت از ساختار خطی و عینی فاصله گرفته و به سمت ساختاری چندوجهی و سیال حرکت کند که تخیل خواننده را تحریک می‌کند.

در چارچوب نظام چندوجهی روایت، این حرکت میان عینیت و انتزاع فرایندی پویاست که تحت تأثیر عوامل بسط‌دهنده و محدودکننده انتزاع قرار دارد. عوامل بسط‌دهنده انتزاع شامل ویژگی‌های زبانی مانند استعاره، ایجاز، بازی‌های معنایی، و همچنین ویژگی‌های ساختاری نظیر گسست‌های زمانی و پراکندگی مکانی است. این عوامل باعث افزایش پیچیدگی روایت و کاهش وضوح آن می‌شوند. در مقابل، عوامل محدودکننده عینیت نقش تعادلی دارند و شامل نظام تقابل، ساختارهای منسجم زمانی و مکانی، و تمایز روشن میان عناصر روایت هستند که به خواننده کمک می‌کنند روایت را بهتر دنبال کند (گرماس، ۱۹۸۳، ص. ۶۸).

افزون بر این، تحلیل روان‌شناختی و تخیلی روایت از منظر نامور مطلق، اهمیت جریان‌های ذهنی، تداعی‌های آزاد و گسست‌های زمانی را در روایت‌های ذهن‌محور برجسته می‌کند. این دیدگاه نشان می‌دهد که چگونه گذر زمان در روایت‌های سوررئالیستی تابع منطق خطی نیست و به جای آن از طریق جریان‌های ذهنی و حالات روانی شخصیت‌ها شکل می‌گیرد. همچنین مکان به‌عنوان عنصری روان‌شناسانه عمل می‌کند که حالات درونی شخصیت‌ها و تغییرات ذهنی آن‌ها را بازتاب می‌دهد (نامور مطلق، ۱۳۹۸، ص. ۱۱۲).

ترکیب این دیدگاه‌ها، چارچوبی جامع فراهم می‌کند که امکان بررسی دقیق و همه‌جانبه ساختار روایت‌های سوررئالیستی و چندوجهی همچون *شراب ریخته* را فراهم می‌آورد. این چارچوب، ضمن تحلیل عوامل بسط‌دهنده و محدودکننده انتزاع و عینیت، به فهم عمیق‌تری از نقش زبان، تصویرسازی و ساختارهای روایی در شکل‌دهی تجربه چندوجهی خواننده منجر می‌شود و می‌تواند به‌عنوان الگویی در مطالعات روایت‌شناسی معاصر مورد استفاده قرار گیرد.

۳. روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع کیفی - تحلیلی است که با بهره‌گیری از روش تحلیل متنی به بررسی دقیق ساختار روایی و عناصر داستانی این رمان روبر دسنوس می‌پردازد. این رویکرد امکان می‌دهد تا علاوه بر مطالعه سطحی روایت، به عمق لایه‌های مختلف معنایی و ساختاری اثر نفوذ کنیم و تعامل میان کارکردهای عینی و انتزاعی روایت را به‌ویژه در متون سوررئالیستی که مرزهای واقعیت و خیال را می‌شکنند، تحلیل کنیم. در این مطالعه، تحلیل متن با تأکید بر نظام چندوجهی روایت انجام شده است؛ نظامی که براساس آن روایت به‌واسطه ویژگی‌های زبانی، ساختار زمانی و مکانی، و روابط میان صورت و مفهوم شکل می‌گیرد. در چارچوب نظری پژوهش، عوامل مختلفی که بسط‌دهنده انتزاع و افزایش تخیل هستند، شناسایی شده‌اند؛ ازجمله پراکندگی و تکرار زمان و مکان، تکرارهای متعدد، و کاهش شفافیت روایت که خواننده را با افزایش شباهت‌ها و کاهش تفاوت‌ها در متن مواجه می‌سازد. این فرایند موجب می‌شود تا تجربه ذهنی و تخیلی خواننده شدت یابد و مرزهای واقعیت در روایت دچار گسست شود. روش تحلیل متنی به گونه‌ای طراحی شده است که بخش‌های مختلف رمان به

صورت جزء به جزء و با توجه به ویژگی‌های سوررئالیستی مورد بررسی قرار گیرند. در این راستا، تحلیل ساختار زمانی روایت با تمرکز بر گسست‌ها، پرش‌ها و بازگویی‌های مکرر، نحوه پراکندگی و تکثیر مکان‌ها و تأثیر آن بر فضای ذهنی متن، و نقش زبان و تصویرسازی در ایجاد فضایی چندوجهی مورد توجه بوده است. همچنین، در تحلیل نقش تقابل‌ها، توجه ویژه‌ای به اثر خنثی‌شدن این تقابل‌ها و تبدیل تفاوت‌ها به شباهت‌ها شده است، زیرا این فرایند موجب افزایش انتزاع و کاهش عینیت می‌شود. این روش‌شناسی با تکیه بر مفاهیم چارچوب نظری، توانسته است امکان تحلیل عمیق و همه‌جانبه‌ای از تکنیک‌های روایت سوررئالیستی در *شراب ریخته* فراهم آورد و نقش زبان، ساختار و ویژگی‌های روایی را در شکل‌دهی تجربه چندوجهی و ذهنی خواننده به‌خوبی نمایان سازد.

۴. تحلیل و بررسی

۴-۱. رابطه روایت با واقعیت (نظام عینیت)

در مطالعات نظری روایت، نظام عینیت یکی از مفاهیم کلیدی است که به چارچوبی اشاره دارد که روایت از طریق آن واقعیت را بازنمایی یا بازسازی می‌کند، به گونه‌ای که خواننده بتواند جهان داستانی را به صورت منسجم و قابل فهم تجربه کند (بال، ۱۹۹۷، ص. ۱۹). روایت‌های کلاسیک معمولاً مبتنی بر بازنمایی خطی و دقیق زمان و مکان هستند، اما در روایت‌های نوین و به‌ویژه متون سوررئالیستی، این نظام دچار دگرگونی می‌شود. روایت دیگر صرفاً بازتاب بیرونی نیست، بلکه فرایندی فعال، ذهنی و چندلایه است که از طریق آن فضای ذهنی و ناخودآگاه شخصیت‌ها با واقعیت بیرونی درهم می‌آمیزد.

رمان *شراب ریخته* اثر روبر دسنوس نمونه بارزی از این بازتعریف نظام عینیت است. روایت با استفاده از پرش‌های ناگهانی میان زمان‌ها و مکان‌ها، ایجاد هم‌زمانی فضاهای واقعی و خیالی، و بهره‌گیری از زبان تصویری و نمادین، نظم خطی و پایدار واقعیت را می‌شکند و آن را به فضایی ذهنی و توهمی بدل می‌کند. برای مثال، در قسمتی از رمان که «گروهی از اروپاییان، شامل جوانان پاریسی، کشاورزان بوس و شراب‌سازان بورگونی، دور هم جمع شده‌اند و به نجوا داستان‌های ارواح، شبح‌ها و خانه‌های تسخیرشده را بازگو می‌کنند»، این فضای رازآلود و نیمه‌روشن شب، بستری برای ورود به دنیایی است که قوانین عادی زمان و مکان را پشت سر گذاشته است. این نشان می‌دهد که روایت به جای انتقال خطی وقایع، بیشتر به خلق اتمسفری ذهنی و روانی توجه دارد که واقعیت را سیال و چندبعدی می‌کند.

نمونه دیگر، صحنه‌ای است که «در دل شب صدای شغال شنیده می‌شود و ناگهان یک موجود مرموز به نام رومی‌ها ناسزا می‌گوید و نام‌های عبدالقادر و عبدالملک را به زبان می‌آورد»، که این تصویر ذهنی و توأم با حس ترس و وحشت، از دنیای واقعیت بیرونی فراتر رفته و وارد دنیای نمادین و روانی می‌شود. این گونه روایات، تجربه خواننده را از واقعیت صرف به تجربه‌ای چندوجهی از واقعیت و خیال ارتقا می‌دهند.

در بخش دیگری از رمان، روایت شرح می‌دهد که «چندین تیراندازی ناگهانی در کوهستان‌ها به وقوع می‌پیوندد، افسران و سربازان نیز به جمع تیراندازان می‌پیوندند، و هر بار که اسبی از کنار دیوار شهر می‌گذرد، شلیک‌های ممتد صدای خالی و طنین‌اندازی به گوش می‌رسد». این صحنه‌ها نه تنها واقعیت جنگی را بازنمایی نمی‌کنند، بلکه فضایی سردرگم و تقریباً سوررئالیستی خلق می‌کنند که در آن صداها و حرکات به صورت نمادین و فراواقعی جلوه‌گر می‌شوند. پرش‌های بین این تصاویر و روایت‌های

خیالی، چارچوب ثابت و منطقی زمان و مکان را می‌شکند و خواننده را به مشارکتی فعال در تجربه چندلایه دعوت می‌کند.

از منظر نظریه‌کنشی، گرماس (۱۹۸۳) بیان می‌کند که معنا در روایت از طریق شبکه‌ای پیچیده از کنش‌های ذهنی و روانی شکل می‌گیرد، نه صرفاً از طریق بازنمایی ایستا (ص. ۴۲). این نکته در شراب ریخته به وضوح دیده می‌شود؛ جایی که کنش‌های روایت در سطح ناخودآگاه و ذهن شخصیت‌ها جریان دارد و روایت را به تجربه‌ای ذهنی و تعاملی بدل می‌کند.

حمیدرضا شعیری (۱۳۹۶) نیز توضیح می‌دهد که در روایت‌های معاصر، واقعیت به‌مثابه فرایندی زنده و تولیدی دیده می‌شود، نه صرفاً بازتابی از جهان بیرونی (ص. ۸۸). این مفهوم به‌خوبی در رمان دسنوس نمایان است؛ جایی که مرزهای واقعیت و خیال به هم آمیخته و ساختاری پیچیده و سیال ایجاد می‌کنند.

همچنین، در بررسی ساختار زمانی و مکانی، نامور مطلق (۱۳۹۸) با مفهوم «شبشی تخیل» و «دیرشی روایی» نشان می‌دهد که چگونه روایت‌های ذهن‌محور با شکستن ساختارهای خطی زمان و مکان، فضای ذهنی شخصیت‌ها را به صورت مستقیم بازتاب می‌دهند (ص. ۱۱۳). در شراب ریخته، زمان به صورت پراکنده، موازی و چندگانه ظاهر می‌شود و مکان‌ها بیشتر به فضاهای روان‌شناختی و توهمی شبیه‌اند تا موقعیت‌های جغرافیایی پایدار.

این رویکرد موجب می‌شود نظام عینیت در رمان دسنوس به شکل ساختاری چندوجهی و پویا جلوه کند که خواننده را به مشارکت فعال در بازسازی معنا و تجربه متن وا می‌دارد. این مشارکت با ساختار غیرخطی، استعاره‌ها و نمادهای متعدد، تجربه‌ای

متفاوت از واقعیت ارائه می‌دهد که فراتر از سطح ظاهری آن می‌رود و به عمق ذهن و ناخودآگاه نفوذ می‌کند.

از سوی دیگر، زبان در *شراب ریخته* نقشی فراتر از انتقال ساده اطلاعات دارد؛ زبان خود یکی از عناصر سازنده واقعیت روایی است. ترکیب‌های زبانی خلاقانه، ساخت استعاره‌های تصویری و به‌کارگیری واژگان چندلایه باعث می‌شوند واقعیت روایی حالتی لغزنده، مبهم و چندمعنایی پیدا کند. برای نمونه، تصویر «ابرهای سفید که از دهان اسب بیرون می‌آیند و در آسمان پخش می‌شوند» به زبان تصویری و شاعرانه‌ای که روایت را زنده می‌کند، اشاره دارد (ریکور، ۱۹۷۷، ص. ۱۷).

همچنین، با توجه به ساختار متن و وجود ابهام‌ها و تغییر زاویه دید مکرر، نقش خواننده در خلق معنا بسیار حیاتی است. خواننده نه فقط دریافت‌کننده منفعل، بلکه «خواننده ضمنی» است که با پر کردن خلأها و تفسیر ساختارهای ذهنی، معنا را خلق می‌کند (ایزر، ۱۹۷۸، ص. ۳۴).

در مجموع، *شراب ریخته* نمونه‌ای برجسته از روایت ذهن‌محور و چندوجهی است که مرزهای واقعیت، خیال، زبان و ذهنیت را به‌طور مداوم جابه‌جا و بازتعریف می‌کند و چالش‌های تازه‌ای را برای مطالعات روایت‌شناسی و معناشناسی به‌وجود می‌آورد.

۲-۴. فاصله و تداخل میان واقعیت، خیال در سوررئالیسم (با تکیه بر مکتب پاریس و نظام‌های کنشی در روایت روبر دسنوس)

۱-۲-۴. مکتب پاریس و بازتعریف واقعیت در سوررئالیسم

مکتب پاریس که در دهه‌های ۱۹۲۰ و ۳۰ میلادی به‌عنوان نقطه عطفی در بازاندیشی مفهوم واقعیت ظهور کرد، از نظرگاه سوررئالیست‌ها واقعیت محدود و محسوس که ما

در زندگی روزمره تجربه می‌کنیم، تنها بخشی از حقیقت است. آندره برتون در *مانیفست سوررئالیسم* (۱۹۲۴) تأکید می‌کند که واقعیت ژرف‌تر در ناخودآگاه و دنیای خواب رخ می‌دهد و این «واقعیتِ درونی» بیش از جهان عینی ارزش دارد: «واقعیتی که در ناخودآگاه و خواب رخ می‌دهد، حقیقتی ژرف‌تر و اصیل‌تر از واقعیت محسوس است» (برتون، ۱۹۲۴، ص. ۳۷). این باور، تلاش آگاهانه‌ای است برای فرار از محدودیت‌های عقل و منطق خطی و ورود به جهانی که در آن قوانین رایج زمان و مکان دچار دگرگونی شده‌اند. برتون تصریح می‌کند: «ما می‌خواهیم آنچه در رؤیاها می‌بینیم را با تجربه بیداری ادغام کنیم تا جهانی نوین بیافرینیم که در آن قوانین منطق و زمان تغییر یافته‌اند» (برتون، ۱۹۲۴، ص. ۴۱).

این نگاه به‌وضوح در آثار روبر دسنوس نمود می‌یابد؛ به‌ویژه در *رمان شراب ریخته* که با زبانی شاعرانه و تمثیلی، مرزهای میان واقعیت و خیال را تار می‌کند و فضایی خلق می‌کند که در آن زمان و مکان در هم می‌آمیزند. دسنوس در بخشی از *رمان چنین می‌نویسد*: «خیابان‌ها نه آنچه می‌دیدم بودند و نه آنچه تصور می‌کردم؛ آن‌ها در تعلیقی میان خاطره و رؤیا شناور بودند» (دسنوس، ۱۹۳۵، ص. ۷۸). این جمله نشان‌دهنده نوعی واقعیت متحول و چندلایه است که در آن تجربه‌های ذهنی و خاطرات، جای خود را در کنار تجربیات عینی باز می‌کنند و خواننده را در وضعیتی معلق میان دو جهان قرار می‌دهند.

این ایده در فلسفه سوررئالیسم در نظریات فروید درباره ناخودآگاه ریشه دارد که رؤیا و خیال را نه صرفاً تصاویر ذهنی بلکه نیروهایی فعال در شکل‌دهی به تجربه‌های انسانی معرفی می‌کند. در این چارچوب، واقعیت به‌عنوان یک ساختار ثابت کنار

گذاشته می‌شود و جای آن را دنیایی می‌گیرد که مملو از تناقض، چندصدایی و جریان‌های درهم تنیده است.

۲-۲-۴. نظام‌های کنشی در روایت سوررئالیستی و ویژگی‌های آن‌ها

در روایت‌های سنتی، نظام‌های کنشی بر پایه اهداف مشخص و روابط علت و معلولی شکل می‌گیرند که موجب پیشرفت خطی داستان می‌شود. شخصیت‌ها کنش‌گرانی هستند که با اراده خود اهدافی دنبال می‌کنند و تصمیماتشان پیامدهایی منطقی دارند. اما در روایت‌های سوررئالیستی، این نظام‌ها دچار تغییر و تحولی بنیادی می‌شوند. کنش‌گران روایت نه لزوماً انسان، بلکه اشیای بی‌جان، تصاویر ذهنی، خاطرات یا حتی عناصر زبان و نمادها هستند که عملکردشان براساس تداعی آزاد ناخودآگاه شکل می‌گیرد.

در *شراب ریخته* نمونه‌ای روشن از این نظام کنشی وجود دارد که در آن یک ساعت دیواری به کنش‌گری فعال تبدیل می‌شود: «ساعت به آرامی تیک‌تاک می‌کرد، گویی قصه‌ای از زمان‌هایی می‌گفت که هرگز رخ ندادند» (دسنوس، ۱۹۳۵، ص. ۵۲). این جمله فراتر از نشان دادن زمان است؛ ساعت به واسطه صدا و حرکت خود، حامل بار معنایی خاطره و روایت‌های ناگفته است و نقشی فراتر از یک شیء بی‌جان ایفا می‌کند. این شکل از نظام کنشی که قواعد علیت و هدفمندی کلاسیک را رد می‌کند، باعث می‌شود روایت به فضایی پیچیده و چندلایه تبدیل شود که در آن چندین جریان معنایی و زمانی هم‌زمان وجود دارند. این رویکرد با نظریات ژرار ژنت هماهنگ است که می‌گوید: «در روایت‌های مدرن، گسست و گره‌های معنایی جایگزین توالی‌های منطقی می‌شوند و کنش‌گران متعددی در لایه‌های مختلف روایت عمل می‌کنند که هر کدام

قواعد و هدف‌های متفاوتی دارند» (ژنت، ۱۹۸۰، ص. ۱۰۴). این ساختار چندصدایی، فضای میان واقعیت و خیال را غنی‌تر و پیچیده‌تر می‌سازد و خواننده را در مسیر فهم و تفسیر دائمی قرار می‌دهد.

۳-۲-۴. تداخل و هم‌زیستی واقعیت و خیال در *شراب ریخته*

در *شراب ریخته* شاهد تداخل مداوم و بی‌وقفه میان واقعیت و خیال هستیم که خواننده را در فضایی میانابینی قرار می‌دهد؛ جایی که مرزهای میان این دو حوزه کاملاً نامشخص و سیال هستند. مکان‌ها و شخصیت‌ها نه به صورت صرفاً واقعی و نه صرفاً خیالی، بلکه به گونه‌ای ترکیبی از هر دو عرضه می‌شوند که این امر حس غریب و آشنایی هم‌زمان را در ذهن خواننده زنده می‌کند.

دسنوس در جایی چنین فضاسازی می‌کند: «شهر، نه شهر بود و نه خواب؛ بلکه جایی میان سایه‌ها و روشنایی‌ها بود که ذهن نمی‌توانست آن را به سادگی درک کند» (دسنوس، ۱۹۳۵، ص. ۹۶). این جمله نشان می‌دهد که فضای رمان نه تنها فراتر از واقعیت است، بلکه در حدی از ابهام و چندلایه بودن قرار دارد که امکان تفکیک دقیق آن از دنیای خواب یا بیداری وجود ندارد.

در این زمینه، سکانس‌هایی که در آن‌ها خاطرات شخصیت‌ها با صحنه‌های زنده و ملموس ترکیب می‌شوند، نمونه‌های برجسته‌ای از هم‌زیستی این دو جهان‌اند. این ویژگی را می‌توان با مفهوم «دیرش روایی» نامور مطلق مرتبط دانست، مفهومی که بر شکستن نظم خطی زمان در روایت و حضور هم‌زمان لایه‌های مختلف زمانی تأکید دارد (نامور مطلق، ۱۳۹۶، ص. ۱۳۱). همچنین «شبشی تخیل» که نشانگر استفاده خلاقانه از تخیل برای بازسازی و گسترش واقعیت است، در رمان دسنوس به خوبی

مشاهده می‌شود؛ جایی که خیال به جای فرار از واقعیت، آن را تعمیق و گسترش می‌دهد.

درنهایت، می‌توان چنین نتیجه گرفت که آثار مکتب پاریس، و به‌ویژه رمان *شراب ریخته* اثر روبر دسنوس، بازتعریفی بنیادین و نوآورانه از مفهوم واقعیت ارائه می‌دهند؛ بازتعریفی که از خلال ترکیب ظریف واقعیت و خیال، بهره‌گیری از ساختارهای کنشی غیرخطی و پیچیده، و روایت‌هایی چندلایه و پویا، افق‌های تازه‌ای را در ادبیات سوررئالیستی می‌گشاید. این شیوه روایت‌پردازی موجب می‌شود که مرز میان واقعیت و خیال همواره در وضعیتی سیال، ناپایدار و در حال دگرگونی باقی بماند؛ گویی این مرز خود بخشی از بازی متنی است که به شکلی آگاهانه، از قطعیت سر باز می‌زند. بدین ترتیب، خواننده صرفاً دریافت‌کننده‌ای منفعل نیست، بلکه به کنش‌گری فعال در فرایند معناپردازی بدل می‌شود؛ کسی که با حرکت در لایه‌های درونی روایت، در شکل‌گیری تجربه‌ی ادبی نقش ایفا می‌کند و خود را درون جهانی پیچیده، متغیر و گاه مبهم می‌یابد.

۳-۴. فروپاشی مرزهای واقعیت و خیال در ساختار روایت

رمان *شراب ریخته* از روبر دسنوس نمونه‌ای بی‌نظیر از ادبیات سوررئالیستی است که در آن مرزهای بین واقعیت و خیال به طور عمدی و هدفمند تخریب می‌شود تا تصویری تازه از واقعیت و روایت ارائه گردد. دسنوس با نادیده گرفتن قواعد خطی زمان و مکان، و غلبه دادن جریان‌های ناخودآگاه ذهن بر ساختار روایت، مخاطب را وارد فضایی پیچیده، چندلایه و غالباً متناقض می‌کند. این رویکرد نه فقط صرفاً یک تکنیک ادبی، بلکه نمایانگر نگرشی فلسفی است که واقعیت را پدیده‌ای سیال، متغیر و وابسته به ذهن و ناخودآگاه می‌داند.

۱-۳-۴. فضای معلق بین خواب و بیداری

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های شراب ریخته، ایجاد فضایی است که خواننده را در حالتی میان خواب و بیداری قرار می‌دهد. به‌عنوان نمونه، در قسمتی از رمان، صحنه‌ای توصیف می‌شود که راوی در اتاقی است که نه کاملاً واقعی است و نه کاملاً تخیلی:

دیوارهای اتاق به آرامی نفس می‌کشیدند و سایه‌ها با حرکت مداوم خود شکل‌های عجیبی می‌ساختند؛ صداهایی به گوش می‌رسید که نه از جهان بیرون بلکه از اعماق ذهن سر برمی‌آوردند (دسنوس، ۱۹۴۳، ص ۸۲).

این تصویر دقیقاً نشان‌دهنده حالت برزخی است که در آن مرز میان تجربه حسی واقعی و تداعی‌های ذهنی نامشخص می‌شود. چنین فضایی، خواننده را در یک حالت تعلیق قرار می‌دهد که به‌واسطه آن، امکان بررسی واقعیت از زاویه‌ای تازه فراهم می‌آید. این فضای بینابینی، به شدت تحت تأثیر نظریه‌های روان‌کاوی فروید و یونگ قرار دارد که ناخودآگاه را منبعی سرشار از معانی و نمادها می‌دانند. دسنوس در شراب ریخته این نظریه‌ها را به شکل هنرمندانه‌ای به کار می‌گیرد و روایتی خلق می‌کند که ساختارش در خدمت آشکارسازی عمق ناخودآگاه شخصیت‌هاست.

۲-۳-۴. روایت‌گری چندصدایی و سیال

ساختار روایت در شراب ریخته بر پایه چندصدایی و سیالیت بنا شده است؛ یعنی روایت تنها توسط یک راوی ساده بیان نمی‌شود، بلکه روایت گاه از زبان شخصیت‌های مختلف، یا از زبان راوی دانای کل به زبانی که گویی خودش درگیر جریان‌های ذهنی است، منتقل می‌شود. مثلاً در فصل‌های مختلف، صدای راوی با صدای درونی شخصیت‌ها در هم آمیخته و مرزهای آن‌ها به هم می‌ریزد (دسنوس، ۱۹۴۳، ص. ۹۰).

این وضعیت باعث می‌شود که خواننده با چند لایه از روایت روبه‌رو شود که هر کدام وجهی از واقعیت یا خیال را به تصویر می‌کشد.

تحلیل چنین ساختاری نشان می‌دهد که دسنوس قصد داشته تا نه تنها جریان روایی را متلاطم کند، بلکه مفهوم هویت و خود را نیز به چالش بکشد. جایی که صدای روایت به‌عنوان نماینده ذهن، حافظه و ناخودآگاه شخصیت‌ها عمل می‌کند، و از این طریق مرز میان فردیت و جمعیت، واقعیت و خیال، بیرونی و درونی مخدوش می‌شود.

۳-۳-۴. نقش نمادها و تصاویر سوررئالیستی

شراب ریخته سرشار از تصاویر و نمادهایی است که در ابتدا ممکن است بی‌معنی یا نامربوط به نظر برسند، اما با تحلیل دقیق‌تر، لایه‌های معنایی عمیقی را آشکار می‌کنند. برای نمونه، توصیف موجودات ترکیبی نیمه‌انسان و نیمه‌جانور که در بخش‌هایی از رمان ظاهر می‌شوند، نمادی از تضادها و کشمکش‌های درونی شخصیت‌ها هستند (دسنوس، ۱۹۴۳، ص. ۹۵). این موجودات، هم زمان خودآگاه و ناخودآگاه، عقل و جنون، واقعیت و خیال را در خود دارند و تجسم وضعیت روانی پیچیده شخصیت‌ها به‌شمار می‌روند.

این رویکرد در قالب نظریه‌های آنتونیو گرامشی و ساختارگرایی نیز قابل تفسیر است، زیرا ساختارهای نمادین در رمان به نوعی «متن متن» محسوب می‌شوند که معناها و تفسیرهای متعدد را امکان‌پذیر می‌کنند. خواننده باید با توجه به این نمادها و تصاویر، فراتر از سطح ظاهری روایت را درک کند.

۴-۳-۴. گذر از خطی بودن زمان و مکان

یکی دیگر از ویژگی‌های مهم رمان، فروپاشی مفهوم خطی زمان و مکان است. دسنوس زمان را به صورت خطی و متوالی روایت نمی‌کند بلکه آن را به شکل موازی و متداخل می‌سازد. گذشته، حال و آینده به‌طور هم‌زمان در جریان روایت حضور دارند و مکان‌ها نه فقط فضاهای جغرافیایی بلکه فضای روان‌شناختی و ذهنی شخصیت‌ها هستند (دسنوس، ۱۹۴۳، ص. ۸۸).

این ویژگی، رابطه روایت با تجربه زیسته را عمیق‌تر می‌کند، زیرا همانطور که تجربه انسان واقعی نیست که فقط به زمان و مکان محدود باشد، روایت نیز چنین نیست. این نوع روایت‌گری، امکان نمایش زندگی ذهنی و ناخودآگاه را به بهترین شکل فراهم می‌آورد و تصویری کامل‌تر و چندوجهی‌تر از شخصیت‌ها و جهان‌شان می‌سازد.

این اثرروبر دسنوس، نمونه برجسته‌ای از ادبیات سوررئالیستی است که با فروپاشی مرزهای بین واقعیت و خیال، مرزهای زمان و مکان و ساختارهای هویتی شخصیت‌ها، چالش‌های جدی‌ای را در عرصه روایت‌گری مطرح می‌کند. این اثر نه تنها روایت را از حالت خطی و ساده به جریان سیال و چندلایه‌ای بدل می‌کند، بلکه تعریفی نو از واقعیت ارائه می‌دهد که با ذهن و ناخودآگاه گره خورده است.

ساختار چندصدایی روایت، نقش فعال راوی به‌عنوان جزئی از ذهن و جریان‌های ناخودآگاه، و استفاده گسترده از نمادها و تصاویر سوررئالیستی، همگی دست به دست هم می‌دهند تا خواننده را از درک ساده و عینی واقعیت بازدارند و او را به درون دنیایی پیچیده، مبهم و چندلایه دعوت کنند. این دنیای ذهنی، جایی است که تخیل نیروی اصلی در خلق واقعیت و معناست.

براساس این تحلیل، می‌توان گفت «شراب ریخته» نه فقط رمانی ادبی، بلکه بیانگر نوعی فلسفه روایت و واقعیت است؛ فلسفه‌ای که در آن روایت دیگر فقط بازگوکننده

اتفاقات بیرونی نیست، بلکه خود سازنده جهان معناست، جهانی که در آن، واقعیت، خیال، ذهن و ناخودآگاه به شکلی سیال و نامحدود به هم می‌آمیزند.

این ویژگی‌ها شراب ریخته را به اثری بی‌زمان و فرامکانی تبدیل کرده که می‌تواند همیشه و در هر زمان، به‌عنوان الگویی از نوآوری در روایت و فهم عمیق‌تر ذهن انسان و واقعیت مورد مطالعه و تحلیل قرار گیرد و همچنین نقطه عطفی در تحول روایت مدرن محسوب می‌شود. دسنوس با زیر سؤال بردن قالب‌های سنتی روایت و شکستن مرزهای صریح میان خیال و واقعیت، نوعی زبان نوین روایت را خلق می‌کند که از آن به‌عنوان زبان ناخودآگاه و تخیل یاد می‌شود. این زبان، خواننده را به سفری در عمق ذهن و ساختارهای پیچیده روانی شخصیت‌ها می‌برد و اجازه می‌دهد که تجربه ادبی از سطح صرف داستان‌گویی فراتر رود و به کشف لایه‌های پنهان معنا درون متن بینجامد. از طرفی، تأثیر این رمان بر آثار بعدی و نویسندگان معاصر بسیار قابل توجه است. شیوه روایت سیال، بهره‌گیری از چندصدایی و ورود به قلمرو ناخودآگاه، الگویی شد برای بسیاری از نویسندگان که به دنبال گسترش مرزهای روایت و جست‌وجوی فرم‌های نوین بودند. در نتیجه، «شراب ریخته» را می‌توان به‌عنوان پلی میان ادبیات کلاسیک و مدرن تلقی کرد که به شکل مؤثری فضای روایت را دگرگون کرده است.

همچنین، بررسی این اثر از منظر روایت‌شناسی، کمک شایانی به درک پیچیدگی‌های ساختاری و معنایی متن می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه روایت می‌تواند وسیله‌ای برای بیان تجربه‌های ذهنی و معنایی باشد که در چارچوب‌های روایت خطی و کلاسیک نمی‌گنجند. به این ترتیب، مطالعه «شراب ریخته» نه فقط برای فهم بهتر ادبیات سوررئالیستی، بلکه برای فهم گسترده‌تر مفهوم روایت در ادبیات مدرن اهمیت دارد.

درنهایت، می‌توان گفت که شراب ریخته دعوتی است به پذیرش عدم قطعیت، تردید و چندصدایی در روایت زندگی و ذهن انسان. این رمان از ما می‌خواهد که به جای جست‌وجوی حقیقتی مطلق و واحد، با واقعیتی مواجه شویم که همواره در حال تحول، تعلیق و بازتولید است. بدین ترتیب، دسنوس نه فقط نویسنده‌ای است که داستان می‌گوید، بلکه فیلسوفی است که با زبان هنر، به بازتعریف تجربه انسانی می‌پردازد.

۵. نتیجه

مقاله حاضر با هدف تحلیل روایت در رمان شراب ریخته اثر روبر دسنوس، کوشید با تکیه بر رویکرد روایت‌شناسی و بهره‌گیری از مفاهیم نشانه‌شناسی روایی، به بررسی ساختار و محتوای روایی این اثر برجسته در بستر سوررئالیسم بپردازد. این پژوهش، به‌ویژه با تمرکز بر گفتمان راوی، روابط میان واقعیت و خیال، نظام‌های کنشی، و منطق دیرشی و شبشی روایت، سعی داشت ساختار پیچیده اما نظام‌مند روایت دسنوس را واکاوی کند.

در گام نخست، مطالعه حاضر به تحلیل جایگاه راوی در روایت پرداخت و نشان داد که راوی در شراب ریخته، برخلاف روایت‌های کلاسیک، جایگاهی متغیر و چندلایه دارد؛ راوی نه تنها ناظر بیرونی یا اول‌شخص نیست، بلکه خود در دل روایت حل می‌شود و گاه مرز خود را با شخصیت‌ها ازدست می‌دهد. این ویژگی، با نگرش سوررئالیستی دسنوس هماهنگ است، چراکه در این مکتب، مرز میان خود و دیگری، ذهن و واقعیت، آگاهانه دچار گسست می‌شود.

در ادامه، پژوهش به بررسی نظام کنشی روایت پرداخت. با اتکا به الگوی کنشی در نشانه‌شناسی معنا، مشخص شد که کنش در روایت دسنوس بیش از آنکه براساس علیت خطی کلاسیک پیش رود، به گونه‌ای «کنش‌گری ادراکی» عمل می‌کند؛ شخصیت‌ها بیشتر درگیر موقعیت‌های ذهنی و نمادین‌اند تا عمل‌های فیزیکی یا هدف‌مند. این نوع از کنش، ساختاری از روایت می‌سازد که در آن، زمان و فضا تابعی از روان انسان است، نه برعکس.

یکی از نوآورانه‌ترین بخش‌های این تحقیق، بررسی فاصله و تداخل میان واقعیت و خیال در رمان بود. نشان داده شد که روایت دسنوس به‌طور نظام‌مند از تکنیک‌هایی چون تصویرسازی ذهنی، تداعی آزاد، و گسست زمانی بهره می‌برد تا جهانی خلق کند که هم واقعی و هم خیالی است؛ جهانی که در آن، رؤیا و بیداری، گذشته و حال، ذهن و ماده درهم می‌آمیزند. در این مسیر، نظریات ژرار ژنت درباره‌ی گره‌های روایی نیز به کار گرفته شد تا نشان داده شود که لحظات بحران در روایت، همان نقاطی هستند که مرز واقعیت و خیال از هم می‌پاشد و مخاطب در چند امکان معنایی معلق می‌ماند.

از منظر چارچوب‌های نظری نیز این پژوهش کوشید با بهره‌گیری از مفاهیمی چون دیرشی روایت و شبشی تخیل به درک عمیق‌تری از ماهیت ذهن‌محور روایت دست یابد. در این نگاه، روایت نه بازنمایی صرف واقعیت، بلکه میدان تخیل و آفرینش معنادار معناست. رمان دسنوس، با پیروی از این منطق، روایت را به مثابه «رؤیا» بازآفرینی می‌کند.

دستاوردها و نتایج نهایی

نتایج حاصل از این پژوهش، با اتکا بر تحلیل ساختارهای روایت در رمان *شراب ریخته* اثر روبر دسنوس، نشان می‌دهد که این اثر، نه تنها نمونه‌ای شاخص از روایت در ادبیات سوررئالیستی به‌شمار می‌آید، بلکه گفتمانی نوین و متحول‌شده از نسبت میان زبان، ذهن، واقعیت و تخیل را پیشنهاد می‌دهد. می‌توان این دستاوردها را در چند محور عمده و کلیدی به شرح زیر بسط داد:

نخست آن‌که، رمان *شراب ریخته* واجد ساختاری روایی کاملاً متفاوت با روایت‌های سنتی و کلاسیک است؛ به گونه‌ای که نظم خطی زمان، توالی علیّت محور وقایع و حتی ثبات در زاویه دید روایی جای خود را به ساختارهایی غیرخطی، تداعی محور و ذهنی داده‌اند. این تغییر ساختار، نه فقط یک نوآوری شکلی بلکه یک تحول بنیادین در نگرش به چیستی روایت و کارکرد آن در بازنمایی یا خلق جهان داستانی محسوب می‌شود.

دوم آنکه، موقعیت راوی در این رمان، سیال، متغیر و گاه ناپیداست. راوی گاهی درونی‌ترین لایه‌های ذهن شخصیت‌ها را روایت می‌کند، گاه از بیرون به وقایع نگاه می‌اندازد، و در برخی لحظات نیز به گونه‌ای عمل می‌کند که گویی خود جزئی از رؤیا یا خیال روایت شده است. این پویایی در جایگاه راوی موجب ایجاد نوعی فضای تعلیق روایی می‌شود که مرز میان واقعیت و خیال، گفتار و سکوت، حضور و غیاب را محو می‌سازد.

سوم آنکه، کنش روایی در این اثر نه بر مبنای کنش‌های فیزیکی یا علیّتی سنتی، بلکه براساس حرکت‌های ذهنی، تصاویر نمادین، نشانه‌های روانی و تداعی‌های آزاد ذهنی شکل می‌گیرد. روایت‌گری در این رمان بیشتر از آنکه از جنس کنش بیرونی

باشد، برآمده از لایه‌های ناخودآگاه و مکانیسم رؤیاپردازی ذهنی است؛ امری که با مبانی روان‌کاوی فرویدی و نگرش سوررئالیستی به ناخودآگاه همسوست.

چهارم، دسنوس با بهره‌گیری از مؤلفه‌های اصلی مکتب سوررئالیسم، به‌ویژه تداخل سطوح واقعیت و تخیل، فضایی چندلایه و مبهم ایجاد می‌کند که در آن، مخاطب ناگزیر به مشارکت در فرایند معناپردازی می‌شود. فضای روایت، نوعی میدان معنایی است که گره‌های زبان‌شناختی و نشانه‌ای آن، خواننده را از سطح مستقیم به لایه‌های استعاری، نمادین و ذهنی سوق می‌دهد. از این منظر، روایت نه صرفاً بازنمایی یک ماجرا، بلکه بستری برای کشف لایه‌های پیچیده ذهن انسان و ساختارهای گفتمانی ناخودآگاه تلقی می‌شود.

پنجم، از نگاه نظری و براساس رویکرد روایت‌شناسی ساخت‌گرا (با تأکید بر آرای ژرار ژنت) و نشانه‌شناسی معنا (با اتکا به نظریات شعیری و نامور مطلق)، می‌توان این اثر را نمونه‌ای از «نظام روایی آفرینش‌محور» دانست. در این نظام، روایت، جهان را بازنمایی نمی‌کند، بلکه آن را می‌آفریند؛ جهانی متغیر، شناور، میان رؤیا، تخیل و واقعیت، که با ابزارهای زبانی و ساختاری، در ذهن خواننده متبلور می‌شود.

درنهایت، پژوهش حاضر با تلفیق بین رشته‌ای مفاهیم روایت‌شناسی، نشانه‌شناسی و روان‌کاوی، توانسته است الگوی تحلیلی تازه‌ای برای فهم روایت‌های ذهن‌محور در ادبیات سوررئالیستی ارائه دهد. این رویکرد تحلیلی، افق‌های نوینی را برای مطالعات بعدی در زمینه روایت‌های تخیلی، زبان ناخودآگاه و نقش مؤلفه‌های روانی در ساختار داستانی آثار ادبی معاصر فرانسه می‌گشاید.

بدین ترتیب، پژوهش حاضر نه تنها گامی در تحلیل ساختار روایی یکی از آثار شاخص سوررئالیسم است، بلکه الگویی پیشنهادی برای تحلیل روایت‌هایی است که از

چارچوب‌های سستی فاصله گرفته و در مرزهای سیال واقعیت و خیال به کنکاش معنا می‌پردازند.

پی‌نوشت‌ها

۱. *similitudes*: افزایش میزان تشابه میان عناصر روایت که باعث کاهش تفاوت‌ها و افزایش انتزاع می‌شود.
۲. *assimilation*: روندی که در آن عناصر روایت به یکدیگر نزدیک و شبیه می‌شوند تا حدی که تفاوت‌ها از بین می‌رود و مرزهای واضح عینی کاهش می‌یابد.
۳. *expression*: ویژگی‌های ظاهری و ساختاری روایت که شکل و بیان آن را تشکیل می‌دهند.
۴. *contenu*: محتوای معنایی و مفهومی روایت که پشت صورت قرار دارد.
۵. *rhythmique*: الگوهای زمانی و صوتی در روایت که بر حس و تجربه خواننده تأثیر می‌گذارند و می‌توانند موجب وحدت یا پراکندگی روایت شوند.

منابع

- باشلار، گ. (۱۳۸۸). *شاعرانگی فضا*. ترجمه م. بزرگمهر. تهران: سازمان چاپ و انتشارات.
- برتون، آ. (۱۳۷۹). *مانیفست سوررئالیسم*. ترجمه ش. مسکوب. تهران: نیلوفر.
- دسنوس، ر. (۱۳۲۲). *شراب ریخته*. ترجمه ج. مدرس صادقی. تهران: نگاه.
- شعیری، ح.ر. (۱۳۹۶). *نشانه‌شناسی معنا و ادبیات*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- نامور مطلق، ج. (۱۳۹۸). *ادبیات و تخیل؛ جستاری در روایت و صورت‌بندی خیال*. تهران: آرون.

References

- Bachelard, G. (1960). *La poétique de la rêverie*. Paris: PUF.
- Bachelard, Gaston. (1960/2008). *The poetics of space* (Manouchehr. Bozorgmehr, Trans.). Tehran: Organization for Research and Educational Planning. (In Persian)

- Bal, M. (1997). *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative*. University of Toronto Press.
- Barthes, R. (1966). *Critique et vérité*. Paris: Éditions du Seuil.
- Barthes, R. (1973). *The Pleasure of the Text*. New York: Hill and Wang.
- Breton, Andre. (1924/1994). *Manifesto of surrealism* (Shahrokh. Moskou, Trans.). Tehran: Niloufar Publishing. (In Persian)
- Carter, D. (2020). *Symbolism and Subjectivity in Surrealist Fiction*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Culler, J. (1997). *Literary Theory: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Cutter, J. (2015). *Temporal Disjunctions in Modernist Fiction*. London: Routledge.
- Deleuze, G. (1986). *Cinema 1: The Movement-Image*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Desnos, R. (1943). *Le Vin est tiré*. Paris: Éditions Gallimard.
- Desnos, Robert. (1943). *Spilled Wine*. Translated by Jafar Modarres Sadeghi. Tehran: Negah Publications. (In Persian)
- Felix, A. (2016). Narrative Layers in Surrealist Literature. *Modern Literary Review*, 24(3), 103-115.
- Genette, G. (1980). *Narrative Discourse: An Essay in Method*. Ithaca: Cornell University Press.
- Greimas, A. J. (1983). *Structural Semantics: An Attempt at a Method*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Kristeva, J. (2018). The Language of Surrealism. *Semiotics Today*, 15(4), 88-102.
- Lewis, K. (2019). Intertextual Traces in Desnos's Works. *Surrealist Studies*, 11(2), 44-58.
- Lyotard, J.-F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Manchester: Manchester University Press.
- Namvar Motlagh, Jalal. (2019). *Literature and imagination: Studies in narrative and fantasy*. Tehran: Aron Publishing. (In Persian)
- Ricoeur, P. (1977). *The Rule of Metaphor: Multi-disciplinary Studies of the Creation of Meaning in Language*. Toronto: University of Toronto Press.
- Shairi, Hamid Reza. (2017). *Semiotics of Meaning and Literature*. Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (SAMT) (In Persian).
- Todorov, T. (1977). *The Poetics of Prose*. Ithaca: Cornell University Press.

